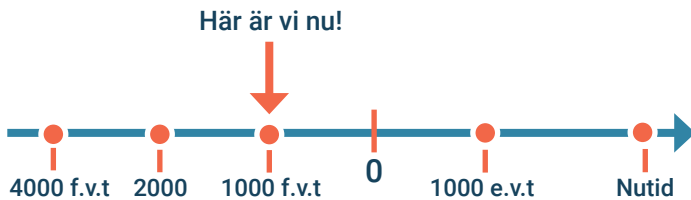

MEXIKOS URSPRUNG

Majsens betydelse för utveckling av tidiga samhällena i Mexiko före Mexiko.

VAD FANNS FÖRE MEXIKO?

Mesoamerika kallas det område som täcker/täckte nästan hela Mexiko och stora delar av Centralamerika innan de nuvarande länderna fanns. Här har flera mäktiga kulturer blomstrat. För 17000 år sedan kom de första människorna hit. För ungefär 6000 år sedan började de att odla och så småningom bygga större samhällen och städer. De mest betydelsefulla civilisationerna som funnits här, och som vi vet mest om, kallar vi olmeker, maya, zapoteker, tolteker och azteker. Kulturerna hade mycket gemensamt. Bland annat hade de avancerade former av jordbruk, bevattning, arkitektur och tidskalendrar. Inom deras världsbilder och religioner fanns liknande idéer om gudar, myter och världar efter döden.

1.1 Bild: Getty

MAJS - BÖRJAN PÅ ALLT

Mesoamerika var den första plats på jorden där majs började odlas, troligen för mer än 6000 år sedan. Majsens spelade en viktig roll för att människor kunde bli bofasta i området, och för de samhällen som växte fram här. Majsens betydelse märks i religionen, i alla mesoamerikanska kulturer finns en majs gud.

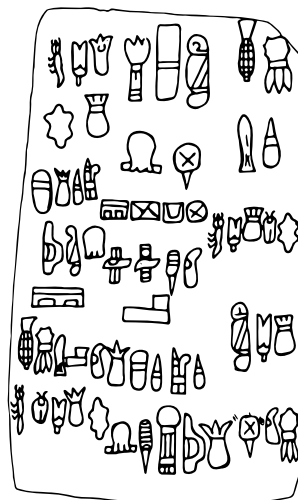
1.2 Karta av Mesoamerika av Sémhur / CC (BY-SA 3.0)

OLMEKER

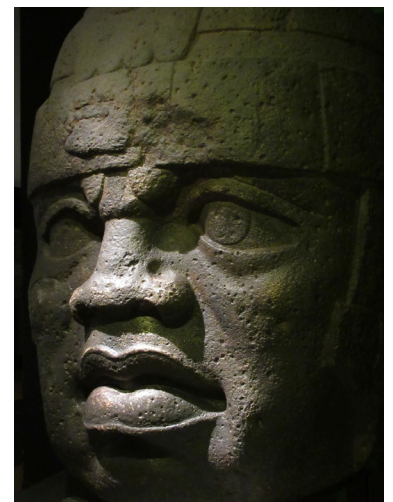
Cirka 2000 till 500 före vår tideräkning (f.v.t.)

Den olmekiska kulturen var en av de första som växte fram i Mesoamerika. Det vi vet om olmekerna har vi lärt oss från arkeologiska källor. Olmekerna hade ett enkelt skriftspråk, men vi vet inte vad de kallade sig själva.

Olmek är en term som användes av aztekerna och senare av arkeologer. Det verkar som att olmekerna hade ett stort inflytande på senare kulturer i området, med sina gudar och sin arkitektur till exempel. Olmekerna kallas därför ofta Mesoamerikas moderkultur. År 2006 upptäckte forskare en olmekisk skrift, som kan betyda att olmekerna var den första civilisationen på västra halvklotet som utvecklade ett skriftsystem.

1.3 Omarbetat verk: [Cascajal Text](#) av [Jon C](#) / Originalverk: [Cascajal-text.jpg](#) av [Michael Everson](#) CC (BY 3.0)

1.4 Bild: Getty

1.5 Kukulcans tempel i Chichén Itzá
Foto: Daniel Andersson

OM MAYA

Cirka 1000 f.v.t. fram till idag

Mayakulturen bredde ut sig över ett område ungefär lika stort som Sverige som täckte vad som idag är sydöstra Mexiko, Guatemala, Honduras, Belize och El Salvador. I mayacivilisationen ingick en rad olika grupper med liknande kultur och religion och som talade något av de olika mayaspråken.

Under det första årtusendet f.v.t. började städer och kungariket växa fram och bilda en mängd olika stadsstater, ungefär som i antikens Grekland. Under de tvåtusen år som föregick den spanska kolonisationen som började på 1500-talet, hade maya en komplex historia, med perioder av både kulturell blomstring och nedgång.

Även om vissa stadsstater periodvis hade större makt än andra så fanns det inte vid någon tidpunkt ett enda stort maya-rike. Det sista mayakungadömet besegrades av spanjorerna år 1697, men talar många människor, särskilt äldre på landsbygden, ett av flera besläktade mayaspråk. I Mexiko lever idag de flesta maya på Yucatánhalvön och i Chiapas. I Guatemala är de cirka 60 procent av befolkningen.

1.6 Maya Karta av [Kmusser](#) CC (BY-SA 3.0)

MEXIKOS MINNEN

MER OM OLMEK- OCH MAYASCENEN

BERÄTTARE TOPILTZIN

Vår väktare och berättare i scenen är Topiltzin. Enligt berättelsen en Toltekisk krigare, präst och kung som troligen levde på 900 talet (e.v.t). I den toltekiska kulturen hade krigare en hög ställning. Topiltzin var mycket framgångsrik och enligt myten är han inspiration och ursprunget till guden Quetzalcoatl. Genom att vi väljer Topiltzin som väktare så knyts historien samman. Quetzalcoatl, aztekernas viktigaste gud som hos maya har namnet Kukulcan, började sin berättelse långt före aztekernas historia börjar.

1.7 Topiltzin Bild: Mexikos minnen

MEXIKOS URSPRUNG – OLMEKER

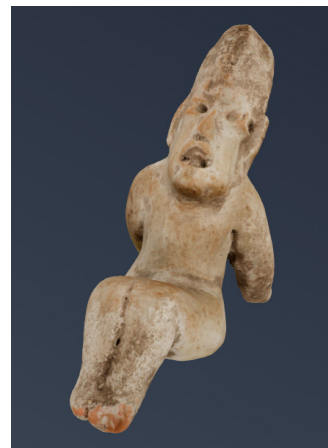
I denna scen får vi möta ett Stenhuvud och en majs gudinna. Vi går genom en grotta och vidare ut i en miljö som är igenvuxen och inte har tydliga spår efter olmekernas civilisation. Det är svårt att återskapa en miljö som ska likna olmekernas eftersom vi vet ganska lite om dem.

Vi vet att olmekerna byggde avancerade samhällen med pyramider byggda av jordmassor och sten och att de hade gudabilder för de viktigaste delarna av samhället. I pyramiderna begravdes kungar och viktiga personer. I dessa hittar man än idag föremål av till exempel jadeit, en grön sten som användes som grundmaterial för smycken och annat. I Mesoamerika ansågs stenarter med grön nyans vara magiska och särskilt värdefulla. Olmekerna var duktiga jordbrukare och hantverkare som både högg i sten, snidade i trä och täljde i sten. Det var ett komplex samhälle med specialisering och uppdelning av folk i olika samhällsklasser.

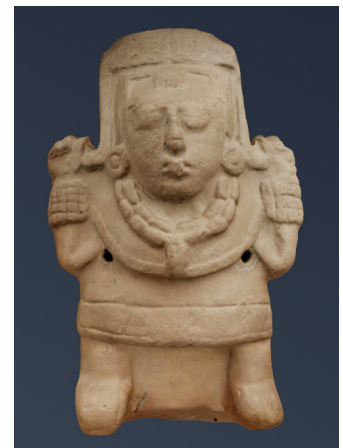
Namnet olmeker betyder gummifolket och det är vad aztekerna kallade dem. Vi vet att de producerade gummi från gummiträden som växer här men vi vet inte vad de kallade sig själva.

MAYASCENEN – MEXIKOS MINNEN

När vi går genom den magiska portalen efter majsfället så förflyttas vi från Olmekområdet till den senare delen av Mayaepoken. Vi är alltså i staden Chichén Itzá på Yucatanhalvön som hade sin storhetstid under 950-1250 evt. (i den så kallade postklassiska perioden). Chichén Itzá är ett av Unescos världsarv och utsågs 2007 till en av världens sju nya underverk.

1.8 Lerfigur gjord av Olmekerna. Den finns i museets samlingar och visas nu i utställningen Viva México. Källa: [Carlotta](#)

1.9 Lerfigur Rassla Maya. Den finns i museets samlingar och visas nu i utställningen Viva México. Källa: [Carlotta](#)

Om du är intresserad av att titta på föremålen i 3D så kan du göra det här!

(1.8) Länk till 3D-modell:
[iVIVA MÉXICO! \(varldskulturmuseerna.se\)](#)

(1.9) Länk till 3D-modell:
[iVIVA MÉXICO! \(varldskulturmuseerna.se\)](#)

KARAKTÄRER

Karaktärerna i delen om Mexikos ursprung är skapade av oss, och har inte funnits på riktigt. Men vi vet tillräckligt mycket för att berätta om hur människor i olika samhällsgrupper kunde leva sina liv.

Vi vet mycket om mayakulturen på grund att vi kan läsa deras språk och att deras samhällen fortfarande upptäcks och utforskas av arkeologer. Mayakulturen har lämnat kvar mycket material (skulpturer, byggnader, redskap, vapen, smycken, väggmålningar, skrifter inhuggna i sten och målade på keramik mm) och även fyra böcker, så kallade kodexar, som berättar mera om dessa kulturer. Nästan alla kodexar förstördes av spanjorerna både för att ta bort deras historia och för att mycket av det som beskrevs i dessa ansågs ogudaktigt av de spanska prästerna. De är nedtecknade på pappersark.

Papper har funnits i Mesoamerika i drygt 2000 år. Detta papper, sk Amatepapper, tillverkades ursprungligen av bark från fikonträ.

Illustrationer: Torbjörn Källström

IZEL är en flicka som bor i byn som ligger precis utanför stadens centrum. I de mesoamerikanska städerna låg stora, monumentala byggnader som pyramider, palats, bollspelsplaner och stora torg oftast i stadskärnan, men runtomkring dessa låg stadsbornas hus sammanflätade med deras odlingar. Mayasamhällena var hierarkiska och för ett barn som inte hade föräldrar som tillhörde adel eller prästerskap så var det viktigt att lära sig en praktisk syssla som att väva och/eller att odla.

KAAX

För ett barn som växer upp bland de högre samhällsklasserna blev det desto viktigare att få en utbildning. Vi tänker oss att Kaax pappa är en av de viktigaste prästerna i Chichén Itzá och därför erbjuds han självklart utbildning för att gå i sin pappas fotspår.

PRÄST

Att vara präst i ett mayasamhälle innebär att vara länken mellan gudarna och folket. Eftersom gudarna är de som styr tillvaron så är detta en otroligt viktig position i samhället. Prästen på bilden är dessutom tolk för en av de viktigare gudarna Kukulcan – den befädrade ormen (Quetzalcoatl bland aztekerna) som enligt myten kom från väst och grundade sitt kungarike just i staden Chichén Itzá. Den fina dräkten visar på hög status.

BOLLSPELAREN

Bollspelet fanns i alla de mesoamerikanska kulturerna och var både en sport och en ritual. Alla de stora städerna hade en bollplan centralt. Bollen var gjord av naturgummi och hade antagligen en sten i mitten som gjorde den både tung och hård. Spelarna skulle passa och skjuta genom att studsa bollen mot sina höfter. Det svåraste målet var att se till att bollen kom igenom den stenögla som fanns på bollplanens sida.

Man har hittat minst 500 bollplaner bara i mayaområdet, så bollspelet var en viktig del av deras kultur.

DISKUSSIONSFRÅGOR

Frågor att diskutera i klassrummet!

- *Varför kan man säga att majs var grunden för att bygga komplexa kulturer?*
- *Vi kallar dessa kulturer för komplexa, men man kallar dem även för högkulturer. Blir det någon skillnad på dessa två benämningar?*
- *Nu har du fått en kort introduktion. Kan du ge några exempel på hur dessa kulturer är påverkade av varandra?*